

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชาติไทยมีอดีตความเป็นมาอันยาวนาน ซึ่งมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะตัว เป็นผลมาจากภูมิปัญญาของชนในชาติ ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ผลงานจากรุ่นสู่รุ่นและผสมผสานด้วยศิลปะอันวิจิตรจนกลายเป็นผลงานศิลปกรรมทางวัฒนธรรมที่ไม่เหมือนใครในโลก (อินทรา หิรัญสาย. 2545 : 10) ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการสมัยใหม่ ในยุคของข้อมูลข่าวสารที่ไร้พรมแดน ทำให้เกิดการไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างชาติเข้าสู่ประเทศไทยอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับคำกล่าวของ วิจิต นันทสุวรรณ และจำนง แรกพินิจ (2545 : แผ่นปลิว) ที่ว่า การพัฒนาประเทศตามอย่างตะวันตกทั้งด้านการศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง และการรับอารยธรรมตะวันตกอย่างไร้สติปัญญาซึ่งคิดในรอบศตวรรษที่ผ่านมา กล่าวได้ว่าผลพวงของการพัฒนาแบบนำเข้านี้ ได้ทำลายภูมิปัญญาของชุมชน หรือของสังคมไทยเดิมแต่โบราณอันเป็นส่วนดีงามที่ควรประยุกต์ให้ทันสมัยใช้ประโยชน์ลงไปหลาย ๆ ด้าน การทำลายภูมิปัญญาไทยจึงมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ขณะเดียวกัน รุ่ง แก้วแดง (2541 : 204) กล่าวว่า ในการพัฒนาประเทศเพื่อให้มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมนั้น เราให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีตลอดมา แต่ยิ่งพัฒนาก็พบว่าประเทศไทยต้องวิ่งตาม และพึ่งพาภูมิรัฐของต่างประเทศตลอดเวลา เป็นการพัฒนาที่นำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ มากมาย นับตั้งแต่การเสียเปรียบดุลการค้า ความไม่สมดุลระหว่างอุตสาหกรรมกับเกษตรกรรม และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ก็เป็นเพราะเราได้พัฒนาประเทศ และจัดการศึกษาโดยทอดทิ้งของดีที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตน นั่นก็คือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” เป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งชุมชน ได้สั่งสมประสบการณ์ ความรู้ โดยถ่ายทอดจากผู้รู้โดยอาศัยศักยภาพ ความสามารถที่มีอยู่ แก่ปัญหาการจัดการการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น

ยศ สันตिसุมบัติ (2545 : แผ่นปลิว) กล่าวว่า นับเนื่องแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมาประเทศไทยกลับเริ่มถูกวัดด้วยมาตรฐานของตะวันตกให้กลายเป็นประเทศ “ด้อยพัฒนา” ไม้บรรทัดของตะวันตกซึ่งให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์มวลรวมรายได้ประชาชาติ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้วยความมุ่งหวังจะกลายเป็นประเทศพัฒนาแล้วตามอย่างตะวันตก จนลืมที่จะหันกลับมามองภูมิปัญญาและองค์ความรู้อันทรงคุณค่าที่มีอยู่ในประเทศอย่างสิ้นเชิง

การศึกษามีส่วนที่เกี่ยวข้อง กับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากปัจจุบันมักจะได้อินข้อเสนอกันค่อนข้างมากกว่า ควรมีการพัฒนาระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของคน ควรปรับปรุงหลักสูตร ระบบการเรียนการสอน ให้สัมพันธ์กับภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน ควรส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนให้มากขึ้น ควรนำภูมิปัญญาเข้ามาในโรงเรียน และเพิ่มให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเห็นคุณค่า ศรัทธาในท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองมากยิ่งขึ้น (จิรพันธ์ ไตรทิพจรัส 2542 : 46) ข้อเรียกร้องดังกล่าว เป็นผลที่มาจากความล้มเหลวทางการศึกษาที่พยายามก้าวอย่างตะวันตกในอดีตที่ผ่านมาตนเอง สอดคล้องกับคำกล่าวของ พงษ์ เทียมศักดิ์ (2543 : 56) ที่ว่า การเรียนรู้ได้เกิดขึ้นจากแนวทางการพัฒนาของรัฐ ที่ใช้ระบบการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ทำให้ระบบโรงเรียนอยู่ภายใต้ระบบราชการ ที่มีการสั่งการในแนวตั้งจากส่วนกลาง ไปยังส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น และการพยายามทำประเทศ ให้พัฒนาไปในแบบทันสมัย ด้วยการนำแนวคิดจากต่างประเทศโดยการใช้ระบบราชการ เป็นการเรียนรู้ที่ถูกกำหนดจากส่วนกลาง การเรียนรู้อย่างจำกัด และครูผู้สอนไม่ได้พัฒนาการสอนเท่าที่ควร การเรียนรู้ในวิถีชีวิตมีความสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิต เพราะแหล่งในการเรียนรู้มีอยู่ทั่วไป ทั้งในครอบครัว ชุมชน วัด และในธรรมชาติ รวมทั้งผู้ให้การถ่ายทอดการเรียนรู้ ซึ่งได้แก่ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย เพื่อน ครู พระสงฆ์ หมอพื้นบ้าน ต้นไม้ สัตว์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ทุกคนทุกสิ่งในโลกนี้ล้วนเป็นผู้ถ่ายทอดได้ โดยอาศัยภูมิปัญญาของสิ่งเหล่านี้เป็นตัวจักรสำคัญในการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้

การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับจุดเด่นของชุมชน จะช่วยให้เกิดการพัฒนาทักษะความชำนาญของแรงงานฝีมือ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเอาไว้ ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการอพยพแรงงาน จากชนบทเข้าสู่กรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ลงได้ จะช่วยให้เกิดการจ้างงานในท้องถิ่น อันจะนำมาซึ่งการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจและความเจริญ ส่งผลให้ครอบครัวและชุมชน มีศักยภาพในการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความเข้มแข็ง อันเป็นสาเหตุให้สามารถลดปัญหาชุมชนล่มสลายลงได้ (กรมวิชาการ 2541 : 9) ดัชนีพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) ได้กล่าวถึงการพัฒนาศักยภาพของคนไทย โดยได้กำหนดแนวทางในการปฏิรูปการศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่เน้นปฏิรูประบบ กระบวนการผลิต และพัฒนาครูให้มีทั้งคุณธรรม จริยธรรม วิชาการ และทักษะในการถ่ายทอดความรู้ ภายใต้ระบบการประกันคุณภาพที่ได้มาตรฐานทุกขั้นตอน ปรับปรุงการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด รวมทั้งได้ฝึกปฏิบัติจริง ซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กำหนดให้หน่วยงานทางการศึกษา ระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยนำประสบการณ์ ความรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา (ราชกิจจานุเบกษา 2542 : 53)

อำเภอสทิงพระ เป็นอำเภอเก่าแก่อำเภอหนึ่งของจังหวัดสงขลา ตั้งอยู่บนคาบสมุทรเล็ก ๆ ที่เกิดการทับถมของทะเลและดินตะกอนแม่น้ำ ด้านตะวันออกเป็นอ่าวไทย ด้านตะวันตกประกอบด้วย ทะเลสาบซึ่งมีอยู่ 2 ตอน ตอนบนเรียกว่าทะเลหลวง ตอนล่างเรียกว่าทะเลสาบสงขลา ตัวเมืองสทิงพระ ตั้งอยู่ตรงส่วนเกือบจะแคบที่สุดของคาบสมุทรระหว่างทะเลหลวงกับอ่าวไทย (อำเภอสทิงพระ.2545 : 1) สงบ สงเมือง (2523 : 19) กล่าวว่า ตามประวัติศาสตร์ เมืองสทิงพระเป็นเมืองเก่า รุ่งพุทธศตวรรษที่ 11 จนถึงพุทธศตวรรษที่ 13 โดยได้ข้อสันนิษฐานจากบรรดาศิลปวัตถุที่พบ ตามข้อสันนิษฐานของ สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2542 : 7749) ที่ว่า ศิลปวัตถุที่พบ มีตั้งแต่อายุเก่าแก่ที่สุดในศาสนาฮินดู เช่น พระนารายณ์สวมหมวกแขก ศิวลึงค์ เทวรูป พระพิณเนศวร ถ้ำเทวสถานที่เขาโคหาญ ใกล้กับวัดพะโคะ และสระน้ำศักดิ์สิทธิ์ คือสระพังพระใกล้วัดพะโคะ กล่าวได้ว่า อำเภอสทิงพระ เคยเป็นที่ตั้งชุมชนโบราณ มาตั้งแต่ยุคแรกเริ่มประวัติศาสตร์ โดยพบร่องรอยหลักฐานทางโบราณสถาน และโบราณวัตถุที่สำคัญ ๆ ได้แก่ กำแพงเมือง คูเมือง ภาชนะดินเผา เครื่องปั้นดินเผาสมัยสุโขทัย พระพุทธรูปสำริดปางสมาธิ เป็นต้น

อำเภอสทิงพระ มีวัดคู่เมืองมาแต่โบราณ เรียกว่า วัดสทิงพระ ต่อมาเรียกเป็น วัดเจ้ทังพระ (สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 3 . 2542 : 1475) ตามตำนานนางเลือดขาว กล่าวว่า เจ้าพระยากรุงทองเจ้าเมืองสทิงพาราณสี เป็นผู้สร้างวัดนี้ขึ้น ศาสตราจารย์จำ ทองคำวรรณ (อ้างถึงใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 3 . 2542 : 1475) ได้คำนวณศักราชว่าตรงกับ พ.ศ. 1542 และ ถูกโจรสลัดทำลาย พ.ศ. 2144 ต่อมาได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ และ แยกเป็น 2 วัด คือวัดสทิงพระ และวัดพระมหาเจดีย์องค์ใหญ่ และมารวมเป็นวัดเดียวอีกครั้งหนึ่ง ใน สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังพระราชนิพนธ์ไว้ในจดหมายเหตุเสด็จประพาส แหลมมลายู พ.ศ. 2448 ความตอนหนึ่งว่า “วัดนี้ เดิมเป็นวัดสองวัด มีกำแพงกั้นกลาง ภายหลังเขาเรือ กำแพงร่วมกันเมื่อเร็ว ๆ นี้” และกรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนเป็น โบราณสถานเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ.2542 :116)

วัดเจ้ทังพระ มีโบราณสถานที่น่าสนใจมากมาย เช่น เจดีย์พระมหาธาตุ พระพุทธรูปไสยาสน์ หรือ ที่ชาวบ้านเรียกว่า พ่อเฒ่านอน หรือ พระนอน ภายในวิหารพระพุทธรูปไสยาสน์ หรือวิหารพ่อเฒ่านอน หรือ วิหารพระนอนนี้ พบภาพจิตรกรรมฝาผนัง เขียนเป็นภาพพุทธประวัติ (วรรณิกา ณ สงขลา. 2534 : 157 ลำดับ 434) มีพื้นที่จิตรกรรมประมาณ 5 ตารางเมตร จากข้อมูลของสารานุกรม วัฒนธรรมไทย ภาคใต้ (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย.2542 : 1617-1620) บันทึกว่า ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ปรากฏอยู่บน ฝาผนังภายในของวิหารพระพุทธรูปไสยาสน์ หรือวิหารพระนอน เรียงลำดับดังนี้ ด้านพระเศียรของ พระประธาน (ทิศตะวันออก) เป็นภาพพระพุทธประวัติ ตอนเสด็จโปรดพระพุทธรูปมารดาและเสด็จกลับ จากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ทางเบื้องบาทพระประธาน (ทิศตะวันตก) เป็นตอนมารวิชัย ด้านหลังพระประธาน (ทิศใต้) เป็นภาพเทวทูตต่อด้วยตอนหนีพระนางพิมพาตอนเสด็จออกมหาภิเนษกรรมณ์ ตอนตัดพระเมาลี รับข้ามรุปายาสลอยถาดและธิดาพระยามารมาเข้ายวน ภาพเหล่านี้เรียงจากพระเศียรไปยังพระบาท

ลักษณะด้านหลังพระประธานทำให้ดูภาพเป็นคล้ายฉากห้อง (บรรดาภาพที่กล่าวนี้ บันทึกเมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2520) แต่ปัจจุบันสูญหายลบเลื่อนไปหมด 3 ภาพ เหลือเพียงภาพเดียว คือ ด้านพระเศียรของพระนอน (ทิศตะวันออก) เป็นภาพพระพุทธรูปประวัติ ตอนเสด็จโปรดพระพุทธรูปมารดาและเสด็จกลับจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

การเข้าสู่แหล่งข้อมูลปฐมภูมิก่อนการวิจัยและมองเห็นความมุงดงามของภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เหลืออยู่เพียงด้านเดียวนั้น ทำให้ผู้วิจัยซึ่งทำงานเป็นเลขานุการในโครงการนำร่องทางศิลปวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา (พ.ศ. 2544-2545) อยู่ที่สำนักงานศิลปากรที่ 13 สงขลา เกิดแนวคิดที่จะศึกษาภูมิปัญญาที่แฝงอยู่ในภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ และนำภูมิปัญญานั้นมาเป็นแนวทางพัฒนาให้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนบ้านจะทิ้งพระ โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นวัยที่ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์งานจิตรกรรมให้เป็นรูปธรรมได้ ดังที่ มะลิฉัตร เอื้ออนันท์ (2545 : 6-8) กล่าวว่า พัฒนาการทางด้านศิลปะและการคิดของเด็กช่วงอายุ 9 - 11 ปี เด็กมีความสามารถ แสดงออกด้วยการเลียนแบบ (Realistic Stage) ชอบอยู่เป็นกลุ่มเป็นพวก แสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดของตนเอง มีความคิดฝันมากขึ้น สำหรับการแสดงออกทางศิลปะนั้น เด็กวัยนี้สามารถใช้เส้นเลียนแบบวัตถุสิ่งแวดลอมที่ตนเองเห็น การเขียนภาพคน สามารถเขียนเน้นความแตกต่างระหว่างเพศชายและหญิง เน้นความรู้สึกได้ด้วยการใช้สี เห็นว่าสีเป็นสิ่งสำคัญในการแสดงออกมากขึ้น การวาดภาพ เริ่มแสดงลักษณะการประดิษฐ์ตกแต่งภาพเพิ่มขึ้น มองภาพจริงจากสิ่งแวดลอม รูปทรงจะวางซ้อนกันตามที่ตามองเห็น ดังนั้นการเลือกนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งมีพัฒนาการทางด้านทัศนศิลป์มาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มาเรียนหลักสูตรท้องถิ่นด้านจิตรกรรมเพิ่มเติม จะทำให้ผู้เรียนตระหนักในคุณค่าของการสร้างสรรค์งานจิตรกรรม และยังสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ คนตรีและนาฏศิลป์ สาระทัศนศิลป์ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถ ใช้ความรู้ศิลปะเป็นสื่อสร้างงานทัศนศิลป์เห็นคุณค่าของศิลปะในท้องถิ่น ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาสากล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็น “งานวิจัยเชิงพัฒนา” (Research and Development) โดยนำภูมิปัญญาที่แฝงอยู่ในจิตรกรรมฝาผนังที่วิหารพระนอน วัดจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา มาแสวงหาแนวทางในการพัฒนาให้เป็นหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อใช้ประกอบการเรียนรู้อารยศาสตร์ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

เพื่อที่จะให้สอดคล้องกับปรัชญาแนวคิดที่ว่านี้ จึงกำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาที่แฝงอยู่ในภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อนำผลการศึกษาภูมิปัญญาที่แฝงอยู่ในภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ มาเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง “จิตรกรน้อย” ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนบ้านจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา

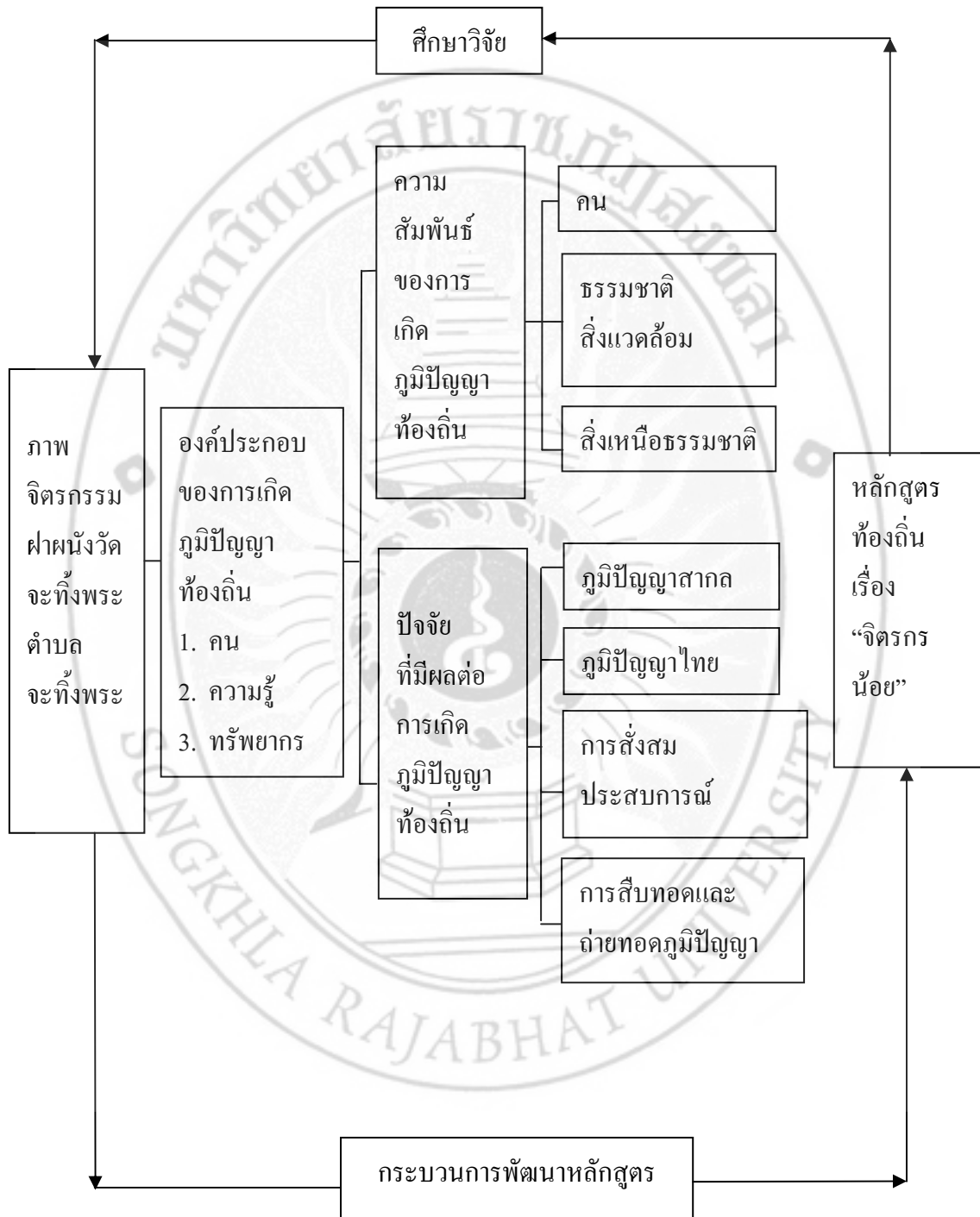
คำถามของการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้างต้น จึงกำหนดเป็นคำถามที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

1. ภูมิปัญญาจากภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา มีประเด็นต่อไปนี้หรือไม่
  - 1.1 คน ความรู้ และทรัพยากรเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างไร จึงก่อให้เกิดภูมิปัญญาในภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ
  - 1.2 จิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา แสดงความสัมพันธ์กับสังคม ความสัมพันธ์กับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติอย่างไร
  - 1.3 ปัจจัยด้านภูมิปัญญาสากล ภูมิปัญญาไทย การตั้งสมประสงค์ และการถ่ายทอดและสืบทอด มีผลต่อการเกิดภูมิปัญญาจิตรกรรมฝาผนังวัดจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา อย่างไร
2. สามารถนำภูมิปัญญาที่แฝงอยู่ในภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ เข้าสู่ระบบโรงเรียนในลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “จิตรกรน้อย” ได้อย่างไร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

สำหรับกรอบแนวคิดในการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่างานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงพัฒนา (Research and Development หรือ R&D) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านข้อมูล ผู้วิจัยจะใช้ข้อมูล 2 ลักษณะ ดังนี้

1.1 ข้อมูลจากเอกสาร เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยศึกษาได้จากเอกสารต่าง ๆ ที่ให้ความรู้ในเรื่องของจิตรกรรมฝาผนัง และแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หนังสือพิมพ์ วารสาร และเอกสารแผ่นปลิว เท่าที่ผู้วิจัยสามารถสืบค้นได้จากแหล่งเอกสารต่าง ๆ

1.2 ข้อมูลจากภาคสนาม เป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตในภาคสนามและจากการสัมภาษณ์บุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระสงฆ์วัดจระตังพระ เจ้าหน้าทีสำนักงานศิลปากรที่ 13 สงขลา สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม และชาวบ้านตำบลจระตังพระ

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่เฉพาะตำบลจระตังพระเท่านั้น

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดเนื้อหา ดังนี้

- 3.1 ประวัติความเป็นมาของการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจระตังพระ
- 3.2 จุดกำเนิด หรือมูลเหตุ ของการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจระตังพระ
- 3.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจระตังพระ
- 3.4 เรื่องราวที่แสดงในภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจระตังพระ
- 3.5 กรรมวิธีการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจระตังพระ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นกรณีศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัย โดยแบ่งวิธีการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรก เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เพื่อทำความเข้าใจต่อข้อมูลเชิงประจักษ์ และข้อมูลจากเอกสาร เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ มีความครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่สอง นำข้อมูลส่วนแรกไปอธิบายความสัมพันธ์ปรากฏการณ์ของเรื่องตามกรอบแนวคิด โดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ ส่วนที่สาม นำภูมิปัญญาที่แฝงอยู่ในภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจระตังพระ เป็นข้อมูลหาแนวทางพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “จิตรกรน้อย” เพื่อใช้เป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมรายวิชาศิลปะ ช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้

1. **ขั้นสำรวจและศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง** เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องที่จะวิจัย ซึ่งจะมีส่วนในการกำหนดเค้าโครงวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม

2. **ขั้นเก็บรวบรวม**

2.1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมฝึมนั่ง และแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จากแหล่งเอกสารต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

2.2 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต และถ่ายภาพประกอบ การสังเกตใช้วิธีจดบันทึกและถ่ายภาพประกอบ ส่วนการสัมภาษณ์จะใช้วิธีการบันทึกลงในแถบบันทึกเสียง และ / หรือ จดบันทึกตามความเหมาะสม โดยผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มบุคคลที่จะสัมภาษณ์ไว้โดยคัดเลือกไว้เฉพาะที่สามารถให้รายละเอียดข้อมูล ตามที่กำหนดไว้ในขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล เป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเสริม ดังนี้

2.2.1 กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลหลัก ได้กำหนดผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลหลัก ดังนี้

2.2.1.1 พระสงฆ์ ในวัดจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา จำนวน 3 รูป

2.2.1.2 เจ้าหน้าที่สำนักงานศิลปากรที่ 13 สงขลา สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม จำนวน 4 คน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลหลัก

ผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลหลัก	สถานภาพ
พระสงฆ์ในวัดจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ <ul style="list-style-type: none"> ● พระครูประสาทศิลปพรต ● พระภิกษุสำราญ ยะสะรัมย์ ● พระภิกษุชัยยศ ฐานะชโย 	<ul style="list-style-type: none"> ● เจ้าอาวาสวัดจะทิ้งพระ ● พระสงฆ์วัดจะทิ้งพระ ● พระสงฆ์วัดจะทิ้งพระ
เจ้าหน้าที่สำนักงานศิลปากรที่ 13 สงขลา สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม <ul style="list-style-type: none"> ● นายชานนพ ขำรักษา ● นายวรรณยุทธ ณ วิภาส ● นางสาวศิริพร ลิมวิจิตรวงศ์ ● นายวรพล ไสสอาด 	<ul style="list-style-type: none"> ● นายช่างศิลปกรรม 6 ● นายช่างศิลปกรรม 6 ● นักโบราณคดี 6 ว. ● ช่างเขียนแบบ

2.1.2 กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเสริม ได้กำหนดผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเสริมดังนี้

2.1.2.1 ชาวบ้านทั่วไป โดยคัดเลือกผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ตั้งแต่ พ.ศ. 2460 – 2500 หมายถึงมีอายุตั้งแต่ 48 ปี ขึ้นไป จำนวน 5 คน

2.1.2.2 ครูสอนศิลปะ โรงเรียนบ้านจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา จำนวน 2 คน

2.1.2.3 นักเรียนโรงเรียนบ้านจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ที่มีผลงานเกี่ยวกับภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ จำนวน 3 คน

ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเสริม

ผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเสริม	สถานภาพ
นายเจียร ปราบพาลา อายุ 68 ปี	ชาวบ้าน บ้านเลขที่ 70 หมู่ที่ 3 ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
นายโสภณ อินทร์นั อายุ 48 ปี	ชาวบ้าน บ้านเลขที่ 33/6 หมู่ที่ 5 ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
นายเชียว ช่วยทอง อายุ 88 ปี	ชาวบ้าน บ้านเลขที่ 65/3 หมู่ที่ 5 ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
นายจ่านง วัฒนรัตน์ อายุ 58 ปี	ชาวบ้าน บ้านเลขที่ 25 หมู่ที่ 2 ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
นายสมมาศ ช่วยทอง อายุ 48 ปี	ชาวบ้าน บ้านเลขที่ 65/3 หมู่ที่ 5 ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
นางมยุรี วัฒนรัตน์	ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โรงเรียนบ้านจะทิ้งพระ
นายสุนันท์ มุสิกพงศ์	ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โรงเรียนบ้านจะทิ้งพระ
เด็กชายทศวรรษ พุ่มศรีชาย	โรงเรียนบ้านจะทิ้งพระ
เด็กชายจิรศักดิ์ หัตตะพันธุ์	โรงเรียนบ้านจะทิ้งพระ
เด็กหญิงณัฐฐานต์ สงวนวงศ์	โรงเรียนบ้านจะทิ้งพระ

2.1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ “ตัวผู้วิจัย” ซึ่งทำหน้าที่พิสูจน์เอกสาร สัมภาษณ์ ถ่ายภาพ บันทึกเสียง สังเกตแบบมีส่วนร่วม จากข้อมูลทั้งระดับบุคคลและกลุ่ม การเก็บ รวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในจุดสำคัญ ได้แก่ การสัมภาษณ์พระสงฆ์ภายใน วิหารพระนอนที่ปรากฏภาพจิตรกรรมฝาผนัง การสัมภาษณ์ครูศิลปะ ในโรงเรียนบ้านจะทิ้งพระ โดย ร่วมประชุมเพื่อทราบความต้องการหลักสูตรท้องถิ่นด้านจิตรกรรม และสัมภาษณ์นักเรียน ที่มีผลงาน ด้านจิตรกรรมฝาผนัง ตามที่ครูศิลปะแนะนำ

3. ขั้นตอนการจัดกระทำกับข้อมูล ผู้วิจัยจัดกระทำกับข้อมูล ดังนี้

3.1 นำข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลเอกสารมาศึกษา และสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตด้าน เนื้อหา

3.2 นำข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึก มาสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตด้านเนื้อหา

3.3 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ซึ่งได้บันทึกไว้ในแถบบันทึกเสียงมาถอดความด้วย วิธีสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตด้านเนื้อหา

3.4 นำภาพถ่ายมาตรวจสอบความสมบูรณ์ และเลือกภาพประกอบให้สอดคล้องกับ ประเด็นที่กำหนดไว้ในขอบเขตด้านเนื้อหา

3.5 นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 3.1 - 3.4 มาศึกษาวิเคราะห์ตามขอบเขตด้านเนื้อหา

4. ขั้นนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ และมี ภาพประกอบ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **จิตรกรน้อย** เป็นคำนิยามปฏิบัติการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้เรียกนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนบ้านจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา ซึ่งได้รับการฝึกงาน จิตรกรรม จากหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น

2. **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น** หมายถึง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องจิตรกรน้อย เป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมในรายวิชาศิลปะ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ โรงเรียนบ้านจะทิ้งพระ โดยนำภูมิปัญญาที่ค้นพบจากภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ เป็นเนื้อหาสาระการเรียนรู้หลัก และสอดคล้องกับเจตนารมณ์และจุดหมายของหลักสูตร แกนกลาง

3. **ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านจิตรกรรม** หมายถึง การแสดงออกทางศิลปะจิตรกรรมในภาพ จิตรกรรมฝาผนัง วัดจะทิ้งพระ ด้วยประสบการณ์ทางสุนทรียภาพและความชำนาญ ประกอบด้วย การผสมผสานความคิดที่แสดงถึงความสมดุล ความผูกพันและเกี่ยวข้องกัน ระหว่างกลุ่มคนในตำบลจะทิ้งพระ

กับธรรมชาติแวดล้อม และกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นสื่อกลางให้เห็นกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่าง ๆ ในผลงานจิตรกรรม

4. **วัดเจ้ทึงพระ** หมายถึง วัดที่ปรากฏงานจิตรกรรมฝาผนังที่ผู้วิจัยศึกษา ตั้งอยู่ตรงข้าม คูเมืองทางด้านทิศใต้ หมู่ที่ 4 ตำบลเจ้ทึงพระ อำเภอเสทิงพระ จังหวัดสงขลา

5. **อำเภอเสทิงพระ** หมายถึง อำเภอหนึ่งของจังหวัดสงขลา ทิศเหนือติดต่อกับตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ทิศใต้ติดต่อกับตำบลชะแล้ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ทิศตะวันออกติดต่อกับทะเลอ่าวไทย ทิศตะวันตกติดต่อกับทะเลสาบสงขลา

6. **จิตรกรรมฝาผนัง วัดเจ้ทึงพระ** หมายถึง ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ที่อยู่ด้านในของ วิหารพระนอน หรือวิหารพ่อเฒ่านอน หรือวิหารพระพุทธไสยาสน์ วัดเจ้ทึงพระ ตำบลเจ้ทึงพระ อำเภอเสทิงพระ จังหวัดสงขลา เป็นภาพเขียนพุทธประวัติ ตอนพระพุทธเจ้าเสด็จโปรดพระมารดา และเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีพื้นที่จิตรกรรมเต็มทั้งฝาผนัง ประมาณ 5 ตารางเมตร

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ประโยชน์เชิงวิชาการ

1. ทำให้ผู้อ่านเห็นคุณค่าของผลงานจิตรกรรมที่ปรากฏอยู่ในวัดเจ้ทึงพระ ซึ่งเป็นทรัพย์สินทางมรดกวัฒนธรรมของท้องถิ่นตำบลเจ้ทึงพระ
2. ทำให้คนในท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง และเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ผลงานด้านจิตรกรรมในวิหารพระพุทธไสยาสน์ วัดเจ้ทึงพระ

ประโยชน์เชิงปฏิบัติการ

1. เป็นแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอน โดยการสอดแทรกภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ในหลักสูตร การศึกษาทุกระดับ เพื่อให้มีการเรียนการสอนอย่างได้สมดุล ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาสากล
2. เป็นข้อมูลพื้นฐาน ของโรงเรียนบ้านเจ้ทึงพระ และเครือข่ายโรงเรียน ตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ช่วงชั้นที่ 1 เขตพื้นที่ตำบลเจ้ทึงพระ อำเภอเสทิงพระ จังหวัดสงขลา เพื่อแสวงหาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
3. เป็นแนวทางให้โรงเรียนและชุมชน ร่วมกันจัดทำแผนแม่บทเกี่ยวกับการเรียนการสอน บนพื้นฐานภูมิปัญญาไทยและนำไปสู่การปฏิบัติร่วมกันทั้งการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมชุมชน